

Posavske povesti.

III. Trtnikov Tonček.

Tam doli nekje ob Savi se dvigujejo vinske gorice. Kakor bele golobice so postavljeni hramovi po vseh goricah.

V belih hramovih točijo zlasti jeseni trtni sok in takrat je tamkaj povsod zdravje in zadovoljnost doma.

Povsod? Ne povsod! Pa tudi ne vselej!

Pri Trtnikovih lansko jesen ni bilo tako.

Trtnikov Tonček je imel preveč zdravja pa premalo zadovoljnosti.

Naveličal se je, dan za dnem nositi brašnjo iz trga v gorice, ali z goric v trg.

Bil je pot in poštni sel za vse ohribje.

Služba za zdrave in mlade noge ni bila težka. In če so morale roke kdaj prenesti večje breme, se jim je vedno izplačalo, marsikdaj se je zablesketalo v njih kaj belega tudi večje vrste.

Pa zadovoljnost se vendarle ne da kupiti; kdor je nima v srcu, je pa ne dobi nikjer.

Trtnikov Tonček je torej stopil pred svojega očeta z jasno izpovedjo:

»Oče! Jaz imam dosti te vinogratske tlake. V Ljubljano pojdem. K prostostrelcem. V trgu sem bral oglas: V nedeljo moramo biti tam gori v Ljubljani.«

Tonček je bil star šestnajst let, a svoja leta je daleč prerasel, tako da je bil videti mladenič pri devetnajstih ali dvajsetih letih.

Trtnik je svojega sina nevoljno pogledal in molčal.

Ali Tonček je razumel ta odgovor, zato je za-trdil:

»Pa pojdem!«

»Brez moje besede, nikamor.«

Oče se je široko vstopil na prag, kakor bi hotel pokazati, komur se ne umaknem, ne pojde iz moje hiše.

»Zadnjič ste pa rekli,« je pričel Tonček z gla-

som, ki ni bil podoben očitanju, to najmanj, marveč prošnjji, »naj grem, kamor hočem. Torej pojdem k vojakom.«

»Pojdeš. Pa sedaj na jesen ne.«

»Kdaj pa?«

»Kadar utihne čriček.«

»Šele tedaj?« Tonček se je zbal peterih tednov, ki bi jih moral še prestati doma. A njegov rok za odhod v Ljubljano bi bil že davno zamujen. Tonček se je namreč oblastem že zglašil za prostostrelca. Tega pa očetu ni mogel, ni hotel povedati.

»Boste videli, da pojdem.«

»Ne draži me!«

»Ja! Ali mislite, da so moje noge ustvarjene samo za te vinograjске stezice.«

»Boga zahvali, da imaš zdrave noge. Kako bi bil rajni Andrej rad hodil in delal po teh vrhovih, pa ga noge niso nosile.«

»Bi, mislite?« je dvomil Tonček. »Meni pa je dejal: Ko bi mi hotel sv. Valentin vrniti zdrave noge, to bi šel; nihče več bi me ne videl na našem hribu.«

»Ljudje so ga gledali bolj postrani, zato je tako dejal. Pa kaj se izgovarjaš na Andreja?«

»Oče, saj se vi izgovarjate nanj, ne jaz.«

»Kaj očitaš?«

Tonček je utihnil. S Trtnikovim očetom lešnike tretji, ni bilo najprijetnejše delo.

Trtnikov oče je bil trd v besedah, pa tudi v pesteh.

»Vzemi košaro!« se je glasila očetova zapoved, »in pojdi pobrat breskve, ki so se čez noč usule po vinogradu.«

Tonček je šel in si mislil: zadnji teden.

Leno je šel, kakor bi bil zvezan na nogah.

»No, glej, da jih pobereš še danes,« je oče z vpil nad njim.

Tonček se je prestopal hitreje.

Drugi dan je šel spet v trg po navadnih opravkih. Ko se je vrnil, ga je oče opomnil:

»Ali si prinesel vijak za cevi?«

»Sem pozabil.«

»Tako j nazaj.«

»Ne morem. Sem truden.«

»Le poslušaj me, še rad bi šel, pa res ne boš mogel.«

Trtnik je izpregovoril te besede s poudarkom, tako da je Tončka kar nekaj pretreslo v srcu. A vrniti se ni maral.

»Jutri ga prinesem.«

Oče ni rekel nobene besede več. Zanj je bila za sedaj zadnja beseda že izgovorjena.

Dva dni potem, v nedeljo zjutraj, je šel Tonček k sv. maši v trg, kakor po navadi.

S seboj je vzel torbico za pisma. Po sv. maši je šel po pisma na pošto; stopil še sem in tja, kakor mu je bilo kot potu naročeno, a torbice s pismi in drugimi naročili ni več nesel sam v goro...

Izročil jo je Rožičevemu Tinetu, sam pa je šel na kolodvor in se odpeljal proti Ljubljani.

»Oče! listnico s pismi sem prinesel,« je zaklical Rožičev Tine na Trtnikovem pragu.

Iz veže je stopila Trtnica.

»Kje je Tonče?«

»Ne veste?«

»Kje vendar?«

»V Ljubljano je šel.«

»Torej res?!« Trtnica se je prestrašila.

Hitela je v sobo pravit možu:

»Vidiš, na moje je prišlo. Pretrdo si ga imel na vajetih, pa ti je ušel.«

Trtnik za odgovor ni bil v zadregi.

»Se pozna, da nisi še nikoli imela vajetov v rokah. Premehko sem ga držal, premehko; zato nam je ubežal.«

»Čemu to? Čemu to?« je tarnala mati.

»Kaj bi tožila? Bo že sam izkusil, čemu. Komur se solnce preveč v obraz blešči, pa stran pogleda. Predobro mu je bilo. Naj le gre, naj si le gre ogledat svet od več strani. Še rad se bo spomnil na dom.«

Zgodilo se je tako.

Trtnikov Tonček je sicer z veseljem odšel, s ponosom sprejel vojaško suknjo, z navdušenjem se je

čez par mesecev že odpeljal proti Galiciji v bojno črto. —

Bil je vojak z dušo in telesom.

Misli so mu pa vendarle odplule včasih proti domu. Nekaj mu je očitalo: »Tonček, četrta božja zapoved je prelomljena.«

Pa to očitaje je trpelo le za trenutek, zakaj prevpili so ga topovi, ki so grmeli od vseh strani.

Tonček je prišel v ognjen krst.

Krogle so švigale kakor kresnice v kresni noči.

Tonček je padal in se umikal, se umikal in padal — in naposled — obležal nezavesten.

Ko se je zavedel, je bil že na rokah dveh sanitcev, ki sta ga nesla na obvezovališče.

Desno nogo je imel prestreljeno... enkrat, dvakrat... trikrat.

Tončku je odteklo mnogo krvi.

Pripeljali so ga v bolnico.

Zdravnik odveže rano in dvomljivo zamaje z glavo. Potem praša ranjenca:

»Koliko ste stari?«

»Po Božiču jih bom sedemnajst.«

»Škoda čednega fanta,« si je mislil zdravnik.

»Kje ste doma?«

»S Kranjskega. Tam ob Savi...«

»Z vašo prestreljeno nogo ne bo drugače, kakor da vam jo odrežemo do kolena, drugače ne boste več videli Save.«

Tončku so se te besede ostreje zarezale v srce, kakor se more nož zarezati v rano.

Dva tedna po operaciji je pisal domov.

»Ljubi starši!

Naznanim Vam, da sem v bolnišnici na Dunaju. Ranjen sem bil v nogo...« Pri tem se je spomnil očetovih besed: »Še rad bi hodil po goricah, pa ne boš mogel.« Hudo mu je bilo. Tisti dan ni mogel pisma dokončati. Naslednji dan je vzel v roke drug list in pisal vnovič:

«Ljubi starši!

Naznanim Vam, da sem v bolnišnici na Dunaju.

Koliko časa ostanem tu, ne vem. Mislim, da v fronto ne pojdem več...«

Pa spet je pomislil: »Kaj poreko starši, ko prebero: »v fronto ne pojdem več.« — Ne, govoriti moram jasneje, naravnost povem, kakor je.

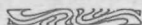
Vzel je tretji list.

Roka se je tresla, srce se je balo, a prave besede so se vendarle ena za drugo brale v pismu:

»Naznanim Vam, da sem ranjen v desno nogo. Odrezati so mi jo morali do kolena. Nahajam se v bolnišnici na Dunaju. Spodaj na dopisnici je natančen naslov. Vojska me je naučila spoštovati četrto božjo zapoved. Ljubi starši, odpustite mi! Sedaj vse lepo pozdravim in pričakujem Vašega pisma. Vaš Tonček.«

Pismo je prišlo na svoje mesto čez teden dni. Mati Trtnikova so ga prebrali in šli s predpasnikom preko oči; oče pa so pogledali proti križu v kotu, rekoč:

»Sedaj bo izkusil, kaj je trpljenje. Siromak!«
Kancijan.

Ob domačem koritu.

Izpod skale
spoke male
virček hladni
snuje se ...

Dobra, dobra mamica so mi zaspali. Kaj bi ne, trudni dela dolgih, dolgih let.

Kolikokrat so oni mene spravljali počivat, pripravili mi vsakokrat mehko ležišče in me pokrižali vsakokrat.

Gnalo me je iz dalje domov, da zlati mamici povrnem to ljubav. In jih tudi jaz položim k večnemu počitku in jih pokrižam, kot so oni mene tolikrat.

V trenutju pa, ko se poslavljamo od svojih dragih ob njih slovesu od sveta, vstaja v našem duhu podoba njihovega življenja v mili svetlobi.

Tudi v moji duši so se v večernem mraku razvile slike, ki so se vrstile druga za drugo, kakor so se vršile v teku polstoletja tod.

Toda, kolika izprememba v teh letih!

Prejšnja pota so se zarastla, druga so drugod uglajena.